

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף פג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מעלת תלמיד חכם שהקדים וקם ללמוד התורה.

רבי אלעזר ברבי שמעון נתן עצה לשוטר המלכות, כאשר יבא לבית המשתה בשעה ארוחת הבוקר וימצא אנשים מנמנמים יבדוק מה מלאכתם, אם אין להם מלאכה ידועה הרי הם גנבים. בין הדברים שאמר לו, אם הוא תלמיד חכם יתכן ועייף "אקדומי קדים לגרסיה". אם הוא בעל מלאכה "קדים קא עביד עבדיתיה". יש לבאר מהו שינוי הלשון בין הפועל לתלמיד חכם, אצל התלמיד חכם כתוב "אקדומי קדים" היינו לשון הקדמה כפולה. אבל אצל הפועל כתוב "קדים" בלבד. מה ההבדל. מה נרמז כאן.

ביאר הבן יהודה, אין דרכו של פועל לקום מוקדם לעבודה בכלל. אם פעם כבר מוקדם זה מחמת שמעסקו היה צריך אותו דחוף וכד', ומחמת שלא רגיל לקום אף אם פעם אחת כבר השכים מעט כבר מתנמנם במשך היום. אבל תלמיד חכם שדרכו תמיד להשכים ללימוד התורה, לא יתנמנם במשך היום כי כך דרכו. רק כאשר הקדים לזמן הרבה "אקדומי אקדים", אז הוא מתנמנם ביום. התורת חיים ביאר באופן אחר, מבואר בגמ' בעירובין (כב, א) שאתה מוצא סידרי תורה במי שמשכים ומעריב לבית המדרש כפי שנאמר "קוצותיו תלתלים שחורות כעורב" שחורות מלשון שחרית שתלמידי חכמים משכימים הרבה ללמוד התורה. אך פועל כמבואר בסוגיא שדרך יציאתו משל בעל הבית לכן אינו משכים הרבה.

הלילה נועד לשינה או ללימוד התורה.

מבואר בסוגיא כאמור, שאם מצאנו תלמיד חכם שמתנמנם בבוקר בודאי היאור הענין (כפי המבואר במאורי וברבינו פרץ וכן מדויק שם בתוס') בודאי שאף למ"ד הראשון שאומר שהלילה נועד לשינה, לא הכוונה שברגע שיורד הלילה, יפסיק ללמוד כי עכשיו הזמן מיועד אך ורק לשינה. ברור שלא. והראיה שחז"ל הפליגו מאד בגודל מעלת לימוד תורה בלילה שנאמר "קומי רוני בלילה, אין רינה של תורה אלא בלילה" (יומא ט, ב) אלא שמי שאינו יכול ללמוד בלילה, לא ילמד בלילה וישן ביום, כי הלימוד ביום הוא משובח ומחודד טיף לכן אמרו שזמן השינה הוא בלילה, ואין הנהגה רצויה שעל חשבון לימוד התורה בלילה יישן ביום. המ"ד שסובר שלא נברא הלילה אלא לגירסא כוונתו היא, שאם אדם יכול ללמוד גם ביום וגם בלילה יעיר עצמו בכך וינצל את לילותיו. ובודאי ובודאי אף את יומו ינצל לצורך לימוד התורה.

ועוד ביארו שהלילות הארוכים של החורף, עליהם נאמר שאפשר לנצל אותם אף ללימוד תורה ולהרוויח אף את דרשת חז"ל לעיל "קומי רוני בלילה" אולם לילות הקיץ הקצרים צריך לנצלם לשינה כי לימוד היום משובח הוא ומחודד. (ועי' בפרישה יו"ד סי' רמו אות נב, שהגדיר את הדברים וחילק בין לילות החורף ולילות הקיץ וכתב שתמיד ילמד לכל הפחות מעט בלילה.) בשערי דעה (יו"ד רמ"ו ס"ט) נקט ששינה בלילה זה לרשעים שכאשר הם ישינים בלילה, טוב להם וטוב לעולם או בעם הארץ, אולם תלמידי חכמים לא איברי לילה אלא לגירסא. ובכך מיישב דעת הרמב"ם שכתב בסוף פ"ג מהלכות ת"ת שעיקר לימוד התורה הוא בלילה.

מעלת הלימוד בלילה.

כפי שהתבאר יש מעלה בלימוד בלילה. ונביא מה שכבר נזכר בקונטרס "ענין בענין - חג מתן תורה" (יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ח). כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' דעות ה"ד) "היום והלילה ארבע ועשרים שעות. די לו לאדם ליטן שלישי שהוא שמנה שעות. והיו בסוף הלילה כדי שיהיה מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות ונמצא עומד ממטתו קודם שתעלה השמש". עכ"ל. (עי' במ"ב ס"ד ד' סק"ט מה שנהגו לקום לתיקון חצות לילימוד משניות ובאיזה זמנים של השנה.)

המחבר (סי' רל"ח סעי' א') הזהיר שצריך להיזהר בלימוד התורה בלילה יותר מבשל יום והמבטלו עונשו רב. ובמעלת הלימוד תורה בלילה, הביא שם במ"ב, "כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושיך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ד' חסדו ובלילה שירה עמי" ת"ח העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עסקו בעבודה" "כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו" בשו"ע (הל' ת"ת ביו"ד סי' רמ"ו) הביא מלשון הרמב"ם (פ"ג מהל' ה"ג) "מי שרצה לזכות בכרת התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפי' אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא" אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים, אין גורנה של תורה וכו' וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד מושך עליו ביום וכו'."

במג"א (רל"ח סק"א) הביא שאין לשנת הלילה שיעור מדויק, וכל אדם לפי כוחו

ובראותו ועכ"פ לא ישתקע בשינה יותר מדאי.

עכ"פ כתב במ"ב (סי' א' סק"ט) "וצריך ביחוד להזהר מאד מאד משיחת חולין בנעורים בלילה. ומי שאינו יכול להשכים קודם אור הבוקר מחמת שהוא חלש בטבעו או שהוא יודע בעצמו שאם יקום באשמורת יישן בעת התפילה מוטב לישן כל הצורך ומ"מ יהיה זהיר מאד לקום שעה ולפחות חצי שעה קודם קריאת השמש לבהכ"נ."

סיכום הדף

נושא היום: סבל ששבר את החבית. דיני פועל. אגדה.

כמבואר, סבל ששבר חבית, **לדעת ר"מ** נשבע ונפטר, מבואר שסבר שאדם שנתקל לא מוגדר כפשיעה, **ושלא כדברי' ב"ד** נשברה כדו ברשות הרבים ולא סילק את הנוקים, לר"מ חייב. לרבנן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים, והעמידו מחלוקתם בנתקל והוא פושע או לא. א"כ ר"מ סבר נתקל פושע. (תירוץ של ר"א התבאר לעיל פ"ב, ב) **לרבי היא בר אבא בשם ר' יוחנן**, סבר ר"מ שנתקל פושע, ובדיני של הסבל פטורו חכמים בשבועה, שאל"כ לא יסכימו אנשים להעביר חביות. ואם הוא פושע, **מה נשבע, ביאר רבא**, שבועה שלא שבר בכוונה. **וע"ז אמר רבי יהודה** שומר חינם ישבע ושומר שכר ישלם כדונו. **ור"א** מה עושה השבועה, שומר שכר הרי אף אם ישבע צריך לשלם. ושומר חינם יכול אמנם להישבע שלא פשע, אבל במישור לא יכול להישבע, ואם יש ראייה גם לא יכול להישבע, **כדברי איסי בן יהודה** שלמד "שבועת ד' תהיה בין שניהם" אם יש ראייה מביא ראייה ונפטר. **וכן פסק רבא** לאדם שהעביר חבית בשוק של חמוצ ונחט בזו ונשברה החבית, **אמר לו רבא** הבא ראייה ותפטר. וביאר לרב יוסף בנו שפסקו הלכה כדברי איסי בן יהודה. **וכן פסק רבא** באדם ששלח לקנות 400 חביות, וטען שקנה והחמיצו, **אמר לו רבא** להחמצה כ"כ גדולה יש קול, הבא ראייה ותפטר. **תיקן רבי היא בר יוסף**, **סבל** שסחב משא על מוט שהדרך להניח משא בשני הצדדים, המחשא היה ראוי ליותר מאדם אחד, אך קל מלהצריך שני אנשים, **אם נשבע**, ישלם מחצה שהדרך שיש להתאמץ ולא לסחוב ע"י שניים, והדבר קרוב לאונס וקרוב לפשיעה. **בסבל שסחב** מוט מפוצל שהדרך לסחוב בשניים, ונשבר, חייב על הכל כיון שזו פשיעה שסחב לבד.

רבה בר בר חנן שכן פועלים שיעבירו חביות, ושברו את החביות. **נטל** מהם את בגדיהם. **אמר לו רב** תשיב להם, כיון שנאמר "למען תלך בדרך טובים", החזיר להם. **אמרו לו הסבלים** אנו עניים וטרחנו כל היום, אנו רעבים ואין לנו מעות לרכוש אוכל, **אמר לו רב** לרבה בר בר חנן שישלם שכרם מחמת שנאמר "וארחות צדיקה תשמר".

תוספת חשיבות את המאמרים

חלק - השוכר את הפועלים

שכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, **מקום** שאין מנהג הפועלים כך, אינו יכול לכופר אותם. **החידוש** אע"פ שהעלה את המשכורת טענת הפועלים שהעלה מחמת טיב העבודה ולא לגבי הזמנים. אם מנהג המקום לספק אוכל או מיני מתקה חייב להעמיד להם כפי מנהג המקום. **מעשה** שאמר רבי יוחנן בן מתאי לבנו לשכור פועלים, שכר ופסק לתת להם מזונות, **אמר לו אבין** לפני שהם מתחילים במלאכה אמור להם שתתן להם פת וקטינית בלבד, היות והם בני אברהם יצחק ויעקב לא תצא ידי חובתך עד שתעמיד להם כסעודת שלמה בשעתו.

אמר ר"ל זמן **הנהגה לעבודה** משל בעל הבית, היינו שאינו מחוייב לצאת לפני הזמן כדי להגיע לעבודה. אבל **בסוף היום** מה שפועל, היינו שיוצא ממקום העבודה לאחר שעות העבודה וההליכה על חשבון. **ואמנם** הכל תלוי במנהג, **א** מדובר בעיר חדשה שבאו לרור אנשים מכמה מנהגים שונים. **ב** אם שכר אותו לפי הגדרת פועל מהתורה. **"תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיות יער"** **דרש רבי זירא או רב יוסף**, העולם הזה דומה לחושך והרשעים עושים כביכול כדו שרצים חיות היער עד שיפירו מעם לעתיד. **"תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון"** הצדיקים עושים מעשים טובים השמש תזרח להם, ולכל צדיק יהיה את מזונו כפי מעלתו. והרשעים יאספו לנהיגם. **"צא אדם לפועלו"** הצדיקים ש"ולעבדתו עדי ערב", היינו עמלים בעבודת ד', יקבלו שכרם.

רבי אלעזר ברבי שמעון פגש את שוטר המלכות הממונה לתפוס גנבים, שאלו איך אתה יכול להם, והרי רק בלילה הם יוצאים, אולי אתה לוכד צדיקים במקום רשעים. **אמר לו**, מצוות המלך שאתפוס גנבים ומה אוכל לעשות. **נתן לו עצה**, תכנס בזמן ארוחת הבוקר לחנות האוכל, כשתראה אדם ששותה ויין, ומנמנם, שאל מה מעשיו, **אם תלמידי חכם** בודאי יעייף היות התקדים ללמוד. **אם פועל**, אולי הקדים למלאכה. **אם עובד לילה הוא**, יתכן שעבד ואף שלא נשמע קול עבודתו בלילה יכול להיות שלא שתמש בכלים כבדים. **ואם אין בו את הנ"ל** בודאי הוא גנב, ותתפוס אותו. ונשמעה הצעה בבית המלכות ואמרו, **שראב"ש** המציע ילך לתפוס את הגנבים. וכך עשה. **אמר לו רבי יהושע בן קרחה**, חומץ בן יין עד מתי אתה מסור את עמו של הקב"ה להריגה ע"ח המלכות. **אמר לו**, שמכלה קוצים מן הכרם. אמר לו יבא בעל הכרם ויכלה את הקוצים. **פגש את ראב"ש** כובס וקרא לו "חומץ בן יין", אמר ראב"ש אם הוא כזה צורך בודאי הוא רשע, **אמר** שיתפסוהו ואנשי המלך תפסוהו. כאשר נחה דעתו של ראב"ש שישו בני מעי שיטו שלא יכובס **ואמר** "שמר פיו ולשונו ושומר מצרות נפשו". **תלו** את הכובס, **עמד ראב"ש ובכה**, אמרו לו אל ירע ליבך כיון שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביה"כ. **שמח ראב"ש** ואמר אתה כובס התברך שרשע הוא על אף שדנתי אותו מספק, בודאי אותם מתנמנמים בבוקר שנים תלמידי חכמים וכו', דינם למלכות. ואמר שישו בני מעי שיטו שלא יכובס בכך רמה ולהעלה. **בב"ל** לא נחה דעתו של ראב"ש שמא הרגו את הכובס שלא כדו. **השקו** אותו סם שינה, הכניסו אותו לבית מאבנים קרעו את כריסו הוציאו שומן עם גידים **והניחו בשמש** של תמוז ואב ולא הסריחו. **שראה כך ראב"ש** אמר "אף בשרי יושן לבטח".